

rímskeho staviteľstva a germánskeho osídlenia. Výstavba obytných kolónií na periférii Bratislavy, novej športovej štvrte na Tehelnom poli, ktorá mala nahradiť oddychovú petržalskú zónu, o ktorú Bratislava prišla, mala byť jedným z najrozumiteľnejších a najviditeľnejších atribútov rozvíjajúceho sa Slovenska. Na mnohých stavbách sa na druhej strane odrazili obmedzené materiálové možnosti vojnového štátu.

Posledná kapitola nás privádza k novým kulisám pri otvorení Mosta generála M. R. Štefánika z februára 1946, ktoré predznamenávajú ďalší politický vývoj a začiatok konca multikultúrneho mesta na Dunaji, ktorý už mal byť hlavnou spojnicou na východ. Bratislava sa vysídlením Nemcov a Maďarov stala slovanským, resp. slovenským mestom a paradoxne sa vyplnili túžby z obdobia slovenského štátu o „slovenskom empýriu“, ktoré zaznievali z úst ideológov, ktorí boli vo vojne porazení. Záverečná úvaha o budovaní mesta bez pamäte rúcaním niektorých stavieb predznamenáva, dúfajme, ambíciu autorského kolektívu predstaviť v najbližších rokoch aj dejiny „budovateľskej“ éry Bratislavy po roku 1948, ktorá bude nepochybne príspevkom autorov k pamäti mesta.

Monografia *Vojnová Bratislava 1939 – 1945* je uceleným dielom o dejinách architektúry a architektov v Bratislave počas druhej svetovej vojny. Prináša archívne doklady, aby vniesla budovám život ich zasadením do politického rámca a vdýchla im ducha predstavením životných osudov ich navrhovateľov či obyvateľov. Prináša tak nielen dejiny rovných či krivých línií stavieb, ale aj podobne tvárných ľudských charakterov.

V intenciách architektúry nacistického Nemecka a fašistického Talianska, ktorá priniesla idealizovanú a monumentalizovanú architektúru Speerovského neorenesančného typu v podobe nových, nadrozmerných administratívnych a vládnych budov, obrovských námestí a pseudoštadiónov, slúžiacich na masové oslavy a mítingy prívržencov totalitárnych ideí, ostala architektúra režimu slovenského štátu skôr v podobe plánov a vízií, pričom v praxi si zachovala skôr funkcionalistický ráz predchádzajúceho Československa. Pokus o monumentálnosť sa realizoval skôr v premenených kulisách kľúčových inštitúcií.

Žofia Lysá
(Historický ústav SAV, Bratislava)

MIČKO, Peter – HALLON, Ľudovít a kol. *LESK A TIENE HOSPODÁRSKEHO ROZVOJA SLOVENSKA V ROKOCH 1939 – 1941*. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce, Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2015. ISBN 978-83-7490-865-8.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2020.68.4.10>

Kolektívna monografia *Lesk a tiene hospodárskeho rozvoja Slovenska v rokoch 1939 – 1941* je prvou časťou z celkovo dvojzväzkovej práce približujúcej v bádateľskom prostredí na Slovensku dosiaľ menej frekventovanú problematiku hospodársko-ekonomického a sociálneho zázemia v štátnom zriadení na Slovensku v rokoch 1938(9) – 1945. Navyše, prináša pohľad aj na ukotvenie vyššie uvedených oblastí v kontexte zahraničných

vzťahov medzi Slovenským štátom/republikou a nacistickým Nemeckom. Jedným z kľúčových sledovaných problémov je začleňovanie Slovenska do tzv. veľkopriestorovej ekonomiky nacistického Nemecka, rôzne podoby ich „ochranného vzťahu“, ale aj pozadie vnútropolitických vzťahov a tlakov. Monografia je rozdelená do štyroch ťažiskových kapitol a jej cieľom je podľa samotných autorov „*priblížiť problematiku rozvoja a následnej existencie slovenského hospodárstva od vyhlásenia autonómie Slovenska – s hlavným dôrazom na obdobie od vzniku Slovenského štátu/prvej Slovenskej republiky až po vojnu so ZSSR a jej dopady na slovenskú ekonomiku ...*“ Zámerom autorského tímu bolo taktiež „*ozrejmiť hospodársku situáciu Slovenska v sledovanom období na základe súčasného historického výskumu a v istej rovine polemizovať so staršou literatúrou, vychádzajúc z poznatkov a materiálov najnovšej proveniencie*“.

Autorský tím čerpá okrem slovenskej, českej, nemeckej a čiastočne aj maďarskej a rakúskej historiografie aj z ťažiskových fondov domácich a zahraničných centrálnych, regionálnych a špecializovaných archívov. Pridanou hodnotou práce je výskum založený aj na centrálnych nemeckých a rakúskych archívoch, ktorý otvára možnosť multiperspektívneho nazerania na problematiku. Autori zvolili chronologicko-tematický prístup, čo je pre práce tohto typu štandardné. Východiskom práce je zhodnotenie východiskových možností a limitov hospodárskeho zázemia Slovenska v období od podpísania Mníchovskej dohody a vyhlásenia autonómie Slovenska po vznik Slovenského štátu. Uvedené udalosti nemali totiž len vplyv na politiku, ale markantne ovplyvnili aj hospodársko-ekonomickú a sociálnu situáciu. Autori zamerali svoju pozornosť predovšetkým na organizačné štruktúry a riadenie hospodársko-finančných rezortov, ako aj na celkové nastavenie, či skôr reorganizáciu smerovania hospodárskej politiky Slovenska v rokoch 1938 – 1939 v aktuálnych politicko-mocenských podmienkach. V tomto rámci boli sledované aj problémy, ako napr. vypsoriadanie vzťahov s prvorepublikovými centrálnymi orgánmi, a to či už na úrovni politiky, ale aj bankovníctva, obchodu či infraštruktúry.

Osobitnou časťou práce je pohľad na hospodársku politiku a špecifiká ekonomického zázemia na Slovensku v rokoch 1939 – 1941 na tematicky širokej palete výskumných príkladov. Kľúčovými sledovanými kontextami sú vnútroštátne podmienky rozvoja hospodárstva, ale aj formovanie slovensko-nemeckých hospodárskych vzťahov, ktoré boli v mnohých ohľadoch určujúcim determinantom charakteru hospodárstva na Slovensku. Pozornosť je tu venovaná predovšetkým postupnému prenikaniu nemeckého kapitálu na Slovensko prostredníctvom rôznych finančných kanálov. Predovšetkým išlo o bankový segment a podnikovú sféru.

Okrem slovensko-nemeckých vzťahov autori sledujú aj nadväzovaniu zahraničných hospodárskych vzťahov Slovenska s krajinami mimo Nemeckej ríše, a to predovšetkým na úrovni obchodných stykov zahŕňajúc dovoz a vývoz, colnú politiku, konkrétne druhy tovarov, ako aj nastavenie platobného styku a pod. Osobitná časť práce sa venuje sumarizácii úrovne ťažiskových priemyselných segmentov na Slovensku v komparatívnom rámci rokov 1938 – 1941. Indexy a úroveň priemyselnej výroby jednotlivých segmentov sú ukotvené v kontextoch vládnej politiky v príslušných rokoch na Slovensku, ale aj v kontexte vplyvu nemeckej veľkopriestorovej hospodárskej politiky a jej potrieb. Osobitné postavenie v spektre priemyselných odvetví zaujalo zbrojárstvo koncentrované na strednom Považí. Autorka kapitoly sa osobitne zaoberá napr. kapitálovým a fyzickým

ovládnutím zbrojárstva Nemeckom pri utváraní „ochrannej“ zóny, čím zbrojárstvo identifikuje ako jednu z kľúčových „trecích plôch“ slovensko-nemeckého hospodárskeho vzťahu. Nemenej dôležitými čiastkovými témami, ktorým je v práci venovaná pozornosť, je napr. banková sústava, legislatívne pozadie, praktická realizácia a výsledky pozemkovej reformy, ako aj dopravný systém Slovenska v sledovanom období s prihliadnutím na jednotlivé segmenty od železničnej, cestnej, lodnej až po leteckú dopravu. V prípade dopravy je potrebné povedať, že autor nesleduje len jej hospodársko-ekonomické možnosti a limity v politicko-legislatívnom rámci, ale chápe ju v kontexte možností a obmedzení individuálnych mobilít a organizovaného cestovného ruchu.

Samostatná časť práce je venovaná organizácii vojnového hospodárstva v časových úsekoch do roku 1941. Za samostatný medzník bol zvolený vstup Slovenska do vojny proti ZSSR, ktorý mal markantný vplyv na špecifiká hospodárskeho zázemia na Slovensku. Jedným z nepriaznivých dôsledkov boli napr. rastúce problémy so zásobovaním, povoloňovací režim či prídellový systém na rôzne druhy (aj základných) komodít, čomu sa autori venujú v osobitnej časti zameranej na zásobovaciu krízu počas leta až jesene 1941.

Kontroverzný stereotyp o hospodársko-ekonomickej, ako aj o sociálnej stabilite a prosperite Slovenského štátu/Slovenskej republiky do značnej miery relativizuje kapitola venujúca sa koncepciám sociálneho štátu a pokusom o ich realizáciu do roku 1941. Približuje rôzne sociálno-filozofické koncepty domácich i zahraničných tvorcov (spravidla rakúskych a nemeckých), ale hlavne realitu ich napĺňania, ktorá opätovne do značnej miery odráža povahu slovensko-nemeckého „priateľstva“ v sledovanom období.

Monografia *Lesk a tiene hospodárskeho rozvoja Slovenska v rokoch 1939 – 1941* predstavuje vítaný autorský počín. Prináša relevantné a často aj nové poznatky z problematiky hospodárskych a sociálnych dejín Slovenska. Navyše relativizuje a v niektorých prípadoch doslova búra často kontroverzné stereotypy o hospodárskej stabilite Slovenska v sledovanom období. Použitím dát z nemeckých a rakúskych archívov tak otvára multiperspektívny a plastickejší pohľad na problematiku. Prácu tak možno odporúčať odborníkom na oblasť hospodárskych a sociálnych dejín, politických dejín, vojenských dejín, dejín medzinárodných vzťahov, ale aj širšej verejnosti v snahe kultivovať vlastné historické vedomie, vysporiadať sa s kontroverznou časťou národných dejín a taktiež s rôznymi stereotypmi či zjednodušeniami.

Mikuláš Jančura
(Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Filozofická fakulta, Katedra histórie Košice)

HALLON, Ľudovít – MIČKO, Peter. a kol. *VZOSTUP A PÁD HOSPODÁRSKEHO VÝVOJA SLOVENSKA V ROKOCH 1942 – 1945*. Bratislava: VEDA, 2019, 592 s. ISBN 978-80-224-1779-2.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2020.68.4.11>

Kolektívna monografia *Vzostup a pád hospodárskeho vývoja Slovenska v rokoch 1942 – 1945* chronologicky nadväzuje na staršiu prácu *Lesk a tiene hospodárskeho roz-*